

IMPROVEMENT OF THE ACCOUNTING ORGANIZATION AND CONTROL OF LONG-TERM RECEIVABLES

Tatiana V. Semenyaka

SIHE «Kryvyi Rih National University»

Abstract. The article analyzes the size and structure of long-term receivables of the leading enterprises of the mining and ore mining industry of Dnipropetrovsk region, according to the results of which it has been established that this type of indebtedness takes place in most of the investigated enterprises. To improve the organization of accounting for long-term accounts receivable and control of its condition proposed forms of management reports, the application of which at the enterprise will let us to promptly obtain information on the status, size, periods of occurrence, repayment, delay in long-term receivables in distribution of its types. It is established that in Ukrainian accounting there is not existing such type of long-term receivables as a commodity that has the right to exist because the company has the right independently to decide on what conditions it will sell its products, in particular, it can happen under the conditions of long-term lending. The expediency of displaying long-term receivables in the Balance Sheet (sheet of financial position) in distribution of its types with the allocation for each of them is a separate line of balance.

Keywords: long-term receivables, control, accounting organization, management reports.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2018

УДК 005.591.4:005.21

DOI 10.33111/sedu.2018.43.170.182

Шевчук Наталія Валентинівна *
Заїка Катерина Валентинівна **
Солтис Діана Сергіївна ***

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті представлено науково-практичні аспекти визначення та оцінювання адаптації за сучасних умов діяльності підприємства. Актуальність вибору даного тематичного напрямку зумовлена тим, що сучасне бізнес-середовище стає більш складним і неоднозначним, а зміни, що від-

* **Наталія Валентинівна Шевчук** — канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та підприємництва ДВНЗ «Київський національний економічний університет», natalyukneu@ukr.net

** **Катерина Валентинівна Заїка** — студентка факультету економіки та управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет», katya_zaiika@ukr.net

*** **Діана Сергіївна Солтис** — студентка факультету економіки та управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет», diankasoltis@gmail.com

буваються в ньому, є стрімкими та неординарними. За таких умов адаптаційні здатності стають визначальними з точки зору забезпечення цільової діяльності підприємства. Багатоаспектність наукових підходів до визначення адаптації зумовили наявність різних за логікою методів її оцінювання, при цьому, результати критичного аналізу відповідного наукового доробку дозволяє констатувати, що пропонований методичний інструментарій реалізації авторських методик не завжди дозволяє реалізувати змістовні ідеї науковців. Розвиваючи ідеї перспективного підходу до оцінювання адаптації за сучасних умов діяльності підприємства у межах даної статті запропоновано підхід до визначення критичних точок і систем моніторингових показників, що дозволяють своєчасно ідентифікувати проблеми, які виникають у процесах реалізації цільової діяльності.

Ключові слова: адаптація, потенціал, здатність, цільова діяльність, бізнес-середовище.

Вступ. Сучасне бізнес-середовище характеризується неординарністю, складністю та прискореною динамікою, що вимагає від підприємств швидких адекватних реакцій, які в подальшому визначають успішність та ефективність їх цільової діяльності. Науково проблематика дослідження адаптації актуалізується у напрямках вивчення передумов, факторів, параметрів, механізмів, методів оцінювання адаптації, які у єдності взаємозв'язку формують теоретико-методичний базис, який виступає основою практичних дій реальних підприємств у складних ситуаціях і за умов невизначеності.

Тематичні напрямки досліджень адаптації досить широко представлено у сучасному економічному дискурсі, а найбільш популяризованими є питання інтерпретації змісту та оцінювання адаптації. Визначенню сутності адаптації присвячено наукові праці зарубіжних (Р. Аккофа, І. Ансоффа, Б. Бенсуссана, Дж. С. Бейна, П. Браунінга, П. Друкера, Б. Уільямса) і вітчизняних учених-економістів (О. Вострякова, К. Вишневської, О. Гребешкової, О. Кватиша, С. Клименко, О. Колодіної, В. Нагорянської, І. Отенко, Т. Олійник, О. Рачкован, Л. Соколової, В. Ячменьової та ін.). Питання оцінювання адаптації змістовно представлено у наукових публікаціях, серед яких найкомплекснішими є праці закордонних дослідників: І. Ансоффа, Д. Генстера, Д. Кінга, М. Ковені, Б. Хартлена та ін. У доробку вчених пострадянського простору варто виділити наукові дослідження К. Вишневської, В. Дорофєєвої, С. Казанцевої, І. Кононової, І. Морочковської, К. Орлової, О. Оленевої, О. Рачкован, Л. Соколової, М. Старікової, Д. Шитової та ін.

Постановка завдання. На основі узагальнення існуючих наукових підходів до визначення та оцінювання адаптація за сучасних умов діяльності підприємства було зроблено висновок щодо неоднозначності даних питань і необхідності їх уточнення та розвитку відповідно до сучасних положень теорії стратегічного та фінансового менеджменту. Це зумовило здійснення дослідження адаптації з точки зору здатності потенціалу забезпечувати цільову діяльність підприємства. А даний ракурс погляду на адаптацію актуалізував потребу у її оцінюванні з позицій орієнтації на майбутнє (перспективний підхід) та розвитку адекватного методичного інструментарію, який є дієвим з точки зору практичної реалізації відповідних аналітичних новацій.

Результати. Узагальнення наукового доробку щодо економічного змісту адаптації підприємства дозволило виділити такі напрямки її дослідження, як:

- *процесу* пристосування до умов зовнішнього середовища, що реалізується через сукупність здійснення відповідних заходів і змін, які спрямовані на забезпечення функціонування і розвитку підприємства [1—7];
- зміна *стану* підприємства адекватно до ситуації, яка характеризується змінами умов середовища існування [8—10];
- *реакція* на зміни зовнішнього середовища господарювання [2, 4];
- *здатність* пристосовуватися до змін зовнішнього середовища [11, 12].

Багатоаспектність економічних інтерпретацій адаптації, зумовили виділення тематичних напрямків її дослідження, які науковцями умовно розподілені на базові та тематичні. До базових відносять такі, що розкривають фундаментальні економічні характеристики адаптації як процесу, результату та властивості, а відповідні напрямки визначено як процесний, результатний (цільовий) та атрибутивний. Спектр тематичних напрямків є досить широким, а найпопулярнішими з точки зору висвітлення у наукових джерелах є управлінський, ресурсний, організаційний, реляційний, стратегічний, ін. Базуючись на результатах концептуального аналізу взаємопов'язаних категорій адаптації підприємства, які представлено у наукових економічних публікаціях, у змістовних межах даної наукової статті адаптацію буде досліджено як організаційну здатність забезпечувати цільову діяльність у зовнішньому середовищі, яке є джерелом загроз і можливостей розвитку підприємства. Саме у такій змістовній постановці буде визначено особливості оцінювання адаптації та напрямки її забезпечення за сучасних умов діяльності підприємства.

Методичні підходи до оцінювання адаптації підприємства, що представлено у науковій економічній літературі, можна систематизувати у такі напрямки:

- оцінювання кореляції ефективності діяльності та рівня адаптивності підприємства [13];
- на основі визначення міри реагування результируючих показників функціонування підприємства на зміни величини витрат [14];
- відповідність рівня ефективності менеджменту та стратегії підприємства параметрам та викликам зовнішнього середовища [15, 16];
- за критеріями реактивності та часу реакції на загрози та можливості бізнес-середовища [17];
- з точки зору здатності забезпечувати цільову діяльність підприємства у вигляді тематичних сукупностей показників або стану (економічного, фінансового, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, ін.) [1, 18, 19];
- на основі аналізу відповідність існуючого потенціалу забезпечувати розвиток відповідно до параметрів бачення майбутнього підприємства [20].

Особливістю усіх представлених підходів є те, що автори методик наголошують на необхідності аналізу не тільки загроз, а і можливостей зовнішнього середовища у вигляді аналізу їх реактивних і проактивних реакцій. При цьому у більшості пропонованих авторських методик, параметри та сукупності показників оцінювання є сформованими таким чином, що аналітичний фокус зміщу-

ється виключно у площину аналізу результатів діяльності підприємства, як наслідку реалізації минулих дій менеджменту у різних функціональних сферах діяльності підприємства.

Узагальнення методичних підходів, які орієнтовані на перспективний аспект оцінювання адаптації, дозволяє сформулювати послідовну сукупність аналітичних процедур, реалізація яких формує інформаційно-аналітичний базис для прийняття відповідних управлінських рішень на всіх функціональних рівнях з метою забезпечення цільових результатів:

1) параметризація майбутнього стану зовнішнього середовища. Даний аспект є одним з найскладніших з точки зору конкретизації та формалізації, так як пов'язаний із невизначеністю та/або складністю ситуації, що визначають майбутній стан;

2) формалізація цільової діяльності підприємства відповідно до параметрів майбутнього стану зовнішнього середовища;

3) оцінювання існуючого потенціалу підприємства та аналіз його відповідності визначеним цільовим параметрам майбутнього стану;

4) формування системи критичних точок та відповідних систем моніторингових показників, які є інформативними з точки зору усунення невідповідностей (відхилень) потенціалу цільовим параметрам майбутньої діяльності.

Пропонований перелік аналітичних процедур умовно можна розподілити на два аналітичні рівні (рис. 1): low-end — аналітика, яка фокусується на минулому або поточних подіях; hi-end-аналітика — аналітичний фокус — майбутнє. Рівень hi-end-аналітики (1 та 2 аналітичні процедури) є складнішим, а інструментальну базу науковці визначають у термінах сценарного аналізу, стратегічного моделювання, стратегічного форсайту, ін. На рівні low-end-аналітики (3 аналітична процедура) визначаються наявні ресурси підприємства, тенденції, тренди, закономірності бізнес-середовища, які у подальшому визначають здатність підприємства забезпечувати майбутню цільову діяльність. У такій змістовній постановці оцінювання потенціалу підприємства доцільно здійснювати не з точки зору того, наскільки він ефективно використовувався для забезпечення реалізації встановлених цілей, а з точки зору його можливостей задовольняти майбутні потреби бізнесу щодо розвитку у нестабільному та динамічному зовнішньому середовищі. Такий підхід до оцінки не є універсальним, а в основному визначається специфічними особливостями галузевої діяльності підприємства та параметрами майбутнього розвитку.

Щодо системи критичних точок, то з аналітичної точки зору логіка їх формування визначається специфікою майбутньої цільової моделі бізнесу і не у строго математичній, а більше у змістовній (причинно-наслідковій) формі.

Для кожної критичної точки має бути сформована система моніторингових показників, яка багатоаспектно має характеризувати те явище, яке бізнес-аналітиком визначено як основне (критична точка), з точки зору впливу на забезпечення досягнення очікуваних економічних результатів. Обов'язковою передумовою побудови системи критичних точок є взаємозв'язок очікуваних економічних результатів і складових потенціалу підприємства, які забезпечують їх

досягнення. Такий підхід дозволить: визначити елементи потенціалу, які є основними з точки зору забезпечення майбутньої цільової діяльності, оцінити їх здатність забезпечувати таку діяльність і визначити напрямки необхідних змін; у процесі здійснення цільової діяльності відслідковувати зміни критичних точок і систем моніторингових показників і, відповідно, швидко ідентифікувати та реагувати на події (ситуації), що спричиняють небажані відхилення.

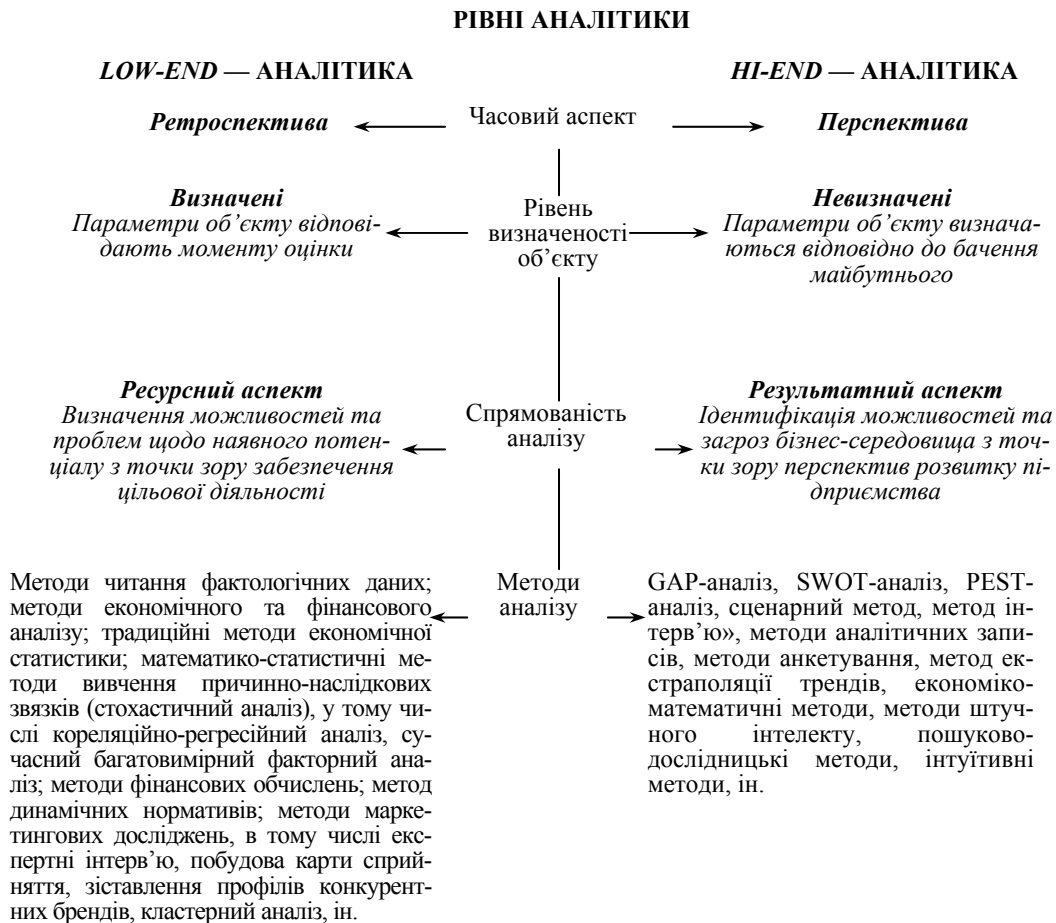

Рис. 1. Методичний базис оцінювання адаптації за сучасних умов діяльності підприємства

Джерело: розроблено авторами.

Імплементация пропонованого підходу до оцінювання рівня адаптації буде зроблено для вітчизняних підприємств харчової промисловості, які починаючи з 2012 р. займають лідируючі позиції за показником структури у загальнопро-

мислових обсягах виробництва промислової продукції. За показником доданої вартості на одного працюючого харчова індустрія посідає 4 місце серед підприємств переробної промисловості, а даний показник протягом 2013 — 2016 рр. характеризується стійкою зростаючою тенденцією [21]. При цьому, якщо зробити порівняння із європейськими країнами, то ситуація є менш привабливою. Так, додана вартість на одного зайнятого у харчовій індустрії в Україні є меншою порівняно із Нідерландами у 5,6 разу, Сполученим Королівством — у 4,7 разу, Італією — 3,8 разу, Естонією — 1,6 разу [21]. Україна відноситься до країн, які можуть власним виробництвом покривати попит на всю групу основних продуктів харчування. Але ситуація є такою, що через порівняно до норм низьке споживання харчових продуктів вітчизняна харчова індустрія забезпечує потреби інших країн. У 2017 р. обсяги експорту харчових продуктів перевищили імпорт у 2,94 разу. У 2017 р. порівняно із 2013 р. частка експорту до країн Азії зросла з 37 % до 48 %, до країн Європи — з 12 % до 30 %. Незважаючи на позитивні тенденції розвитку харчових підприємств і те, що майже 70 % від їх загальної кількості є прибутковими, в цілому протягом 2014—2016 рр. фінансовий результат мав від'ємне значення. І тільки у 2017 р. фахівці відмічають позитивну динаміку змін фінансових результатів, що зумовлені зростаючою динамікою темпів розвитку вітчизняних харчових підприємств.

Відносно недавно Україна увійшла до числа країн (Європейський Союз, США, Канаді, Японії, Нової Зеландії та багатьох інших державах), де на законодавчому рівні підтримується дотримання принципів *HACCP*³. Станом на початок 2018 р. 426 підприємств впровадили дану систему, 143 — на стадії розробки і впровадження. Впровадження сертифікації за стандартами *HACCP* має значну кількість переваг, зокрема: сприяє підвищенню довіри споживачів до харчових продуктів; відкривається можливість виходу на міжнародні ринки, розширення вже існуючих ринків збуту всередині країни; додаткові переваги при участі у важливих тендерах — підвищується конкурентоспроможність продукції підприємства; зростає інвестиційна привабливість підприємств; зменшується кількість рекламацій за рахунок забезпечення стабільної якості продукції; зростає репутація виробника якісного і безпечного продукту харчування.

Протягом 2014—2017 рр. харчовими підприємствами зареєстровано 12 321 торговельну марку, що значно розширює можливості впізнання продукції споживачами та формує репутаційний профіль виробників. При цьому варто констатувати, що внутрішній ринок харчових продуктів характеризується спадними тенденціями щодо купівельної спроможності населення, що безпосередньо негативно відображається на економічних результатах діяльності підприємств харчової індустрії. При цьому, вихід на зарубіжні ринки, як наприклад ЄС, — це процес тривалий і досить складний, оскільки там, з одного боку, присутні квоти, а з іншого — вимоги ліцензування продукції. У той же час ті компанії, які

³ HACCP — це перший міжнародний стандарт, на підставі якого можна впровадити і сертифікувати систему менеджменту безпеки харчової продукції. Він включає питання інформування, управління системою і контроль ризиків.

останні роки активно займалися пошуком зарубіжних партнерів, вже почали поставки в Африку, країни арабського світу і частково у країни Європи.

Аналіз адаптації конкретних вітчизняних харчових підприємств до змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі, дозволяє зробити такі узагальнення. Сьогодні наявність сучасної техніко-технологічної бази для харчових підприємств є обов'язковою, але не достатньою передумовою забезпечення ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності. Так, наприклад, ПрАТ «Козятинський м'ясокомбінат» має техніко-технологічну базу, яка відповідає західним стандартам виробництва, протягом останніх восьми років є прибутковим, фундаментальна вартість капіталу за останні десять років зростає майже у 10 разів (рис. 2), при цьому, підприємство генерує лише від'ємні потоки економічної доданої вартості бізнесу, торговельна марка підприємства FOODWORK є майже невідомою вітчизняному споживачеві, фізичні обсяги виробництва мають спадну динаміку, асортимент продукції протягом останніх років майже не змінився.

Рис. 2. Показники фундаментальної вартості капіталу та економічної доданої вартості ПрАТ «Козятинський м'ясокомбінат» у 2008—2017 рр.

Джерело: складено авторами.

Якщо до 2015 р. на вітчизняному ринку була майже відсутньою продукція, такого ж рівня якості, як у ПрАТ «Козятинський м'ясокомбінат», то зараз у підприємства є потужний список конкурентів як у сегменті охолоджених напівфабрикатів, так і ковбасних виробів. Тобто, економічні результати, що має сьогодні ПрАТ «Козятинський м'ясокомбінат», є наслідками проактивних дій менеджменту у 2007—2010 рр., при цьому починаючи з 2011 р., коли підприємство вийшло на прибутковий рівень діяльності, підприємство задовольняється лише стабільними прибутками та фінансовою незалежністю, при цьому активної стратегії дій у своєму арсеналі не має, що обов'язково відобразиться на

майбутніх фінансових результатах. Це пов'язано, перш за все з тим, що дій конкурентів є досить активними, а попит на якісну, хоча і порівняно дорогу продукцію вітчизняних м'ясопереробних підприємств, повільно, але зростає.

Якщо говорити про систему критичних точок, в аспекті аналізу рівня адаптації харчових підприємств, то їх умовно можна представити у єдності взаємозв'язку таких аспектів: обсяги виробництва та продажу продукції; спред доходності реалізації продукції, спред продуктивності капіталу. Відповідно до змісту кожного з визначених аспектів формується система моніторингових показників, які є інформативними з точки зору аналізу причинно-наслідкових зв'язків, що впливають на зміни базових індикаторів (рис. 3).

Рис. 3. Система критичних точок і моніторингових показників оцінювання адаптації харчових підприємств

Джерело: складено авторами.

У такій логічній постановці розширюється аналітичний контур досліджень, який виходить за межі бухгалтерської аналітики та доповнюється системами показників стратегічного, операційного та фінансового рівнів.

Висновки. Таким чином, оцінювання адаптації за сучасних умов діяльності підприємства є складним багаторівневим процесом, який має здійснюватися у цілісності взаємозв'язку ретроспективних і перспективних аспектів, змістовна спрямованість яких пов'язана із виявленням стану потенціалу підприємств забезпечувати майбутню цільову діяльність. Традиційно ретроспективні оцінки адаптації є формою прояву результатних аспектів її визначення та здійснюються на основі співставлення очікуваних і фактичних фінансово-економічних результатів. Перспективна оцінка адаптації передбачає параметризацію і формалізацію стратегічного контексту та її оцінювання як відповідності існуючого потенціалу підприємства баченню майбутнього на основі контролю критичних точок і системи моніторингових показників, які формуються відповідно до прийнятої цільової аналітичної моделі бізнесу та галузевих особливостей діяльності підприємств. Найскладнішим питанням перспективного оцінювання адаптації, яке потребує подальших теоретичних досліджень, є ідентифікація та оцінювання можливостей зовнішнього середовища щодо розвитку підприємства та перетворення їх на відповідні ресурси успішної діяльності у довгостроковій перспективі.

Література

1. Соколова Л. В. Організаційно-економічне забезпечення адаптації підприємств до невизначеності бізнес-середовища : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Донецьк, 2006. — 34 с.
2. Рачкован О. Д. Формування стратегії адаптації підприємств торгівлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец.: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». / Харків, 2016. — 20 с.
3. Ячменьова В. М. Ідентифікація стійкості діяльності промислових підприємств: монографія. — Сімферополь: Доля, 2007. — 384 с.
4. Ячменьова В. М., Османова З. О. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність» // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — 2010. — № 684. — С. 346
5. Олійник Т. В., Отенко І. П. Валідизація адаптивності процесів розвитку підприємства // Культура народів Причорномор'я. — 2011. — № 215. — С. 96.
6. Вишневська К. В. Систематизація наукових підходів до дослідження адаптації підприємства // Економіка. Фінанси. Право: інформаційно-аналітичний журнал. — 2017. — № 12(5). — С. 51.
7. Клименко С. М., Шевчук Н. В. Теоретичні аспекти адаптивності за сучасних умов діяльності підприємств // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. — 2018. — № 3-4 (74). — С. 54.
8. Буднік М. М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / Донец. нац. ун-т. Харків: 2002. — 20 с.
9. Нагорянская Н. В. Основы формування адаптивного управління промисловим підприємством // Економіка будівництва і міського господарства. — 2006. — Том 2. — № 3. — С. 175.
10. Галушко Є. С., Галушко С. А. Обоснование организационно-экономического механизма адаптации предприятия // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. Серія: Економіка і фінанси. — 2012. — С. 43 — 47.
11. Шестакова Е. В. Методологические основы развития социально-экономических систем микроуровня // Вестник ЧелГУ. — 2016. — № 2 (384). — С. 142.

12. Зяблицкая Н. В. Адаптационный потенциал как экономическая категория // Научный журнал НИУ ИТМО. — 2012. — № 1. — С. 183.
13. Казанцева С. М. Адаптивность организационной системы управления // Вестник ОГУ. — 2004. — № 12. — С. 107.
14. Морочковская И. Н. Управление процессами адаптации предпринимательской структуры к изменениям бизнес среды : автореф. дисс. на соискание учен. степ. канд. экон. наук: спец.: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством». — Москва: 2007. — 23 с.
15. Ansoff I. H., Sullivan P. A. Optimizing Profitability in Turbulent Environments // A Formula for Strategic Success. Long Range Planning. — 1993. — V.26, No.5. — P. 11.
16. Старикова М. С. Теория и методология адаптивного управления промышленной корпорацией на основе эвективных промышленных взаимодействий : автореф. дисс. на соискание учен. степ. докт. экон. наук: спец.: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятием, отраслями, комплексами: промышленность». — Белгород: 2015. — 44 с.
17. Кононова І.В. Методичні аспекти оцінки адаптивності соціально-економічної системи // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2017. — Вип. 14. — Ч. 1. — С. 151.
18. Вишневська К. В. Оцінювання адаптації гірничо-металургійних підприємств України // Фінансовий простір. — 2018. — № 2 (30). — С. 25.
19. Ячменева В.М. Формирование системы показателей оценки адаптивности экономической системы // Экономика и управление. — 2008. — № 1. — С. 60.
20. Вишневська К. В. Особливості оцінювання адаптації за постіндустріальних умов діяльності підприємства // Стратегія економічного розвитку України. — 2018. — № 42. — С. 58.
21. Food industry in Ukraine : інфографічний довідник // Businessviews: офіційний сайт. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/food-industry-report-2017/> (Дата оновлення 28.10.2018)ю

References

1. Sokolova, Ludmila V. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia adaptatsii pidpriemstv do nevyznachenosti biznes-seredovyshcha : avtoref. dys. ... dokt. ekon. nauk : spets. 08.06.01 «Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy» [Organizational and economic provision of adaptation of enterprises to the uncertainty of the business environment: author's abstract. dis ... doc. econ Sciences: special 08.06.01 «Economics, organization and management of enterprises»]. Donetsk (2006). [in Ukrainian]
2. Rachkovan, Olga D. Formuvannia stratehii adaptatsii pidpriemstv torhivli : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk: spets.: 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy (za vydamy ekonomichnoi diialnosti)» [Formation of the strategy of adaptation of trade enterprises: author's abstract. dis for obtaining sciences. step Cand. econ Specialty: 08.00.04 «Economics and management of enterprises (by types of economic activity)»]. Kharkiv (2016). [in Ukrainian]
3. Iachmenova, Valentina M. *Identyfikatsiia stiikosti diialnosti promyslovykh pidpriemstv. [Identification of sustainability of industrial enterprises]*. Simferopol: Dolia, 2007 [in Ukrainian].
4. Iachmenova, Valentina M., and Zarema O. Osmanova «Sutnist poniat «adaptatsiia» ta «adaptyvnist» [The essence of the concepts of «adaptation» and «adaptability»].» *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, 684, 2010 [in Ukrainian].

5. Oliinyk, Tetiana V. «Validizatsiia adaptivnosti protsesiv rozvytku pidpriemstva [Validation of adaptability of enterprise development processes].» *Kultura narodov Prychernomoria*, 215, 2011 [in Ukrainian].
6. Vyshnevskaya, Katerina V. «Systematyzatsiia naukovykh pidkhodiv do doslidzhennia adaptatsii pidpriemstva [Systematization of scientific approaches to the study of adaptation of the enterprise].» *Ekonomika. Finansy. Pravo : informatsiino-analitychnyi zhurnal*, 12, 2017 [in Ukrainian].
7. Klymenko, Svitlana M., and Nataliia V. Shevchuk «Teoretychni aspekty adaptivnosti za suchasnykh umov diialnosti pidpriemstv [Theoretical aspects of adaptability under the current conditions of enterprises].» *Innovatsiina ekonomika. Naukovo-vyrobnychi zhurnal*, 3–4, 2018 [in Ukrainian].
8. Budnik, Marina M. *Adaptatsiia promyslovykh pidpriemstv do rynkovykh umov hospodariuvannia : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.06.01 [Adaptation of industrial enterprises to market conditions of management: author's abstract. dis ... Candidate econ Sciences: 08.06.01]*. Kharkiv, 2002 [in Ukrainian].
9. Nahorianskaia, N. V. «Osnovy formuvannia adaptivnoho upravlinnia promyslovym pidpriemstvom» [Fundamentals of the formation of adaptive management by an industrial enterprise].» *Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva*, 3 (2006): 175 — 182 [in Ukrainian].
10. Galushko, E. S. «Obosnovanie organizatsionno-ekonomicheskogo mehanizma adaptatsii predpriyatiya [Justification of the organizational and economic mechanism of adaptation of the enterprise].» *Visnik SevNTU: zb. nauk. pr. SerIya: Ekonomika I fnansi*, 130, 2012 [In Russian].
11. Shestakova, E. V. «Metodologicheskie osnovy razvitiya sotsialno-ekonomicheskikh sistem mikrourovnya [Methodological basis for the development of socio-economic systems micro level].» *Vestnik ChelGU*, 2, 2016 [In Russian].
12. Zyablitskaya, Nataliia V. «Adaptatsionnyiy potentsial kak ekonomicheskaya kategoria [Adaptation potential as an economic category].» *Nauchnyiy zhurnal NIU ITMO*, 1, 2012 [In Russian].
13. Kazantseva, Svetlana M. «Adaptivnost organizatsionnov sistemyi upravleniya [Adaptability of organizational management system].» *Vestnik OGU*, 12, 2004 [In Russian].
14. Morchkovskaya, Irina N. *Upravlenie protsesami adaptatsii predprinimatelskovykh struktur k izmeneniyam biznes sredy : avtoref. diss. na soiskanie uchen.step. kand. ekon. nauk: spets.: 08.00.05 «Ekonomika i upravlenie narodnym hozyaystvom» [Managing the process of adaptation of the business structure to changes in the business environment: author. diss. for competition uchen.step. Cand. econ Sciences: spec.: 08.00.05 «Economy and national economy management»]*. Moskva, 2007 [In Russian].
15. Ansoff, I. H., and P. A. Sullivan «Optimizing Profitability in Turbulent Environments» *A Formula for Strategic Success. Long Range Planning*, 5 (1993).
16. Starikova, Mariia S. *Teoriya i metodologiya adaptivnogo upravleniya promyshlennoy korporatsiy na osnove evvektivnykh promyshlennyykh vzaimodeystviy : avtoref. diss. na soiskanie uchen.step. dokt. ekon. nauk: spets.: 08.00.05 «Ekonomika i upravlenie narodnym hozyaystvom: ekonomika, organizatsiya i upravlenie predprivatiem, otraslyami, kompleksami: promyshlennost» [Theory and methodology of adaptive management of an industrial corporation based on evvective industrial interactions: author. diss. for competition uchen.step. Dr. econ Sciences: spec. : 08.00.05 «Economics and national economy management: economics, organization and management of an enterprise, branches, complexes: industry»]*. Belgorod (2015). [In Russian].
17. Kononova, I. V. «Metodychni aspekty otsinky adaptivnosti sotsialno-ekonomichnoi systemy» [«Methodical aspects of the assessment of the adaptability of the socio-economic system»]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 14 (2017). [in Ukrainian].

18. Vyshnevskaya, Katerina V. «Otsiniuvannia adaptatsii hirnycho-metalurhiinykh pidpriemstv Ukrainy» [«Estimation of adaptation of mining and metallurgical enterprises of Ukraine»]. *Finansovyi prostir*, 2 (2018). [in Ukrainian].

19. Iachmeneva, Valentina M. «Formirovaniye systemy pokazatelei otsenky adaptivnosti ekonomicheskoy systemy» [«Formation of a system of indicators for assessing the adaptability of the economic system»]. *Ekonomyka i upravlyeniye*, 1 (2008). [In Russian].

20. Vyshnevskaya, Katerina V. «Osoblyvosti otsiniuvannia adaptatsii za postindustrialnykh umov diialnosti pidpriemstva» [«Peculiarities of adaptation for the post-industrial minds of personal activity»]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, 42 (2018). [in Ukrainian].

21. Food industry in Ukraine : infografichnyi dovidnyk [Food industry in Ukraine: Infographic Directory]. [Businessviews.com.ua //businessviews.com.ua/ru/food-industry-report-2017/](http://businessviews.com.ua//businessviews.com.ua/ru/food-industry-report-2017/) (accessed October 1, 2018). [in Ukrainian].

ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ И ОЦЕНИВАНИЯ АДАПТАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Наталія Валентиновна Шевчук,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та
предприемательства

ГВУЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Катерина Валентиновна Заїка

ГВУЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Диана Сергеевна Солтис

ГВУЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Аннотация. В статье представлены научно-практические аспекты определения и оценки адаптации в современных условиях деятельности предприятия. Актуальность выбора данного тематического направления обусловлена тем, что современная бизнес-среда становится более сложной и неоднозначной, а изменения, происходящие в ней стремительными и неординарными. В таких условиях адаптационные способности становятся определяющими с точки зрения обеспечения целевой деятельности предприятия. Интерпретация экономической сущности адаптации предприятия достаточно широко представлена в научной литературе, а основными направлениями ее исследования является управленческий, ресурсный, организационный, реляционный, стратегический подходы. Исследуя адаптацию как организационную способность осуществлять целевую деятельность во внешней среде, которая является источником угроз и возможностей развития предприятия, обоснована целесообразность ее оценки с позиций соответствия существующего потенциала обеспечивать видение будущего в виде формализованного состояния или системы показателей. Развивая идеи перспективного подхода к оценке адаптации в современных условиях деятельности предприятия предложено перечень аналитических процедур разделить на два аналитических уровня: low-end-аналитики, который фокусируется на прошлых или текущих событиях; hi-end-аналитики, аналитический фокус ко-

того будущего. Уровень hi-end-аналитики является более сложным, а инструментальная база определяется в терминах сценарного анализа, стратегического моделирования, стратегического форсайта, др. На уровне low-end-аналитики идентифицируются и оцениваются имеющиеся ресурсы предприятия, тенденции, тренды, закономерности бизнес-среды, которые в дальнейшем определяют способность предприятия обеспечивать будущую целевую деятельность. В рамках данной статьи предлагается определять критические точки и системы мониторинговых показателей, изменения которых являются информативными индикаторами для менеджмента с точки зрения осуществления своевременной реакции на угрозы и возможности, возникающие в процессах реализации целевой деятельности предприятия в нестабильной и непредсказуемой бизнес-среде.

Ключевые слова: адаптация, потенциал, способность, целевая деятельность, бизнес-среда.

FEATURES OF IDENTIFICATION AND EVALUATION OF ENTERPRISE ADAPTATION

Nataliia V. Shevchuk,

PhD (Econ.), Associate Professor, SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

Katya V. Zaika,

SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

Diana S. Soltys

SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

Abstract. This article presents scientific and practical aspects of determination and evaluation the adaptation in the current conditions of enterprises activity. The current business environment become more complicated and ambiguous and the changes taking place in it are rapid and extraordinary, so the choice of this thematic direction is relevant. Under such circumstances ability to adapt become decisive in terms of achieving targeted activity of enterprise. Different scientific approaches to the definition of adaptation caused the occurrence of various methods of its evaluation. Furthermore, the results of critical analysis of scientific works on this topic demonstrate that the proposed methodical tools of implementation author's techniques do not always allow implementing meaningful ideas of scientists. In this article is developed the idea of perspective approach to the adaptation evaluation and is proposed the approach to determine the critical points and system of monitoring indicators which helps identify problems, which occur in processes of targeted activity of enterprise, on time.

Keywords: adaptation, potential, ability, targeted activity, business environment.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2018